

Ölçüler kanunu

(Resmî Gazete ile neşir ve ilân: 4/IV/1931 - Sayı: 1764)

№ 1782

BİRİNCİ MADDE — Türkiyede kullanılacak ölçüler için aşarî metre sistemi kabul edilmiştir. Alelûmum mukavele ve akitlerle fatura, ticaret defterleri, ilân ve sair ticarî evrak ve vesikalarda bu ölçülerden maadasının kullanılması memnudur. Bu gibi akit ve vesikalardaki miktarlar metre sistemi ölçülerine göre yazılmış olmadıkça muteber değildir. Bu maddenin hükmü sayı ile alınıp satılanlara şamil değildir. Bu kanunda kullanılan ölçü kelimesi tartıyı da ifade eder.

İKİNCİ MADDE — Her nevi ölçü aletleri bu kanun ahkâmı dairesinde ayarlanmış bulunacaktır. Bu mecburiyet sınaî müesseselerde imalât miktarlarını tesbit hususunda kullanılan ölçü ve tartılara ve demiryolu yük vagonlarına ve işçi gündeliklerini tesbit için kullanılan nakliye vasıtalarına dahi şamildir.

ÜÇÜNCÜ MADDE — Türkiye dahilinde metre sistemine göre tanzim edilmiş ölçü aletlerinin yapılması ve ayar edilmemiş ölçü aletlerinin satılması memnudur.

DÖRDÜNCÜ MADDE — Aşağıdaki hususat bu kanun hükümlerinden müstesnadır:

A - Metre sisteminin kabul edilmediği memleketlerde akit ve tanzim edilmiş olan mukavele ve vesikalar;

B - Eski tapu, konturat ve senet gibi bu kanun ahkâmının tatbikından evvel tanzim edilmiş olan kayıt ve vesikalar;

C - Para ve mücevherat imalinde ve teknik işlerde kullanılan aletlerle sınaî müesseselerde münhasıran imalâta yarayıp mamulâtın miktarını tayin ile münasebeti olmayan ölçüler;

D - Metre sisteminin kabul edilmediği memleketlere ticaret eşyası ihracile müştakil ticarethane ve imalâthanelerde bu husus için kullanılacak ölçüler;

Metre sisteminin kabul edilmediği memleketlerdeki fert ve müesseselere vaki ihracat veya o memleketlerden yapılacak ithalât muameleleri için tutulacak defter ve kayıtlarla bu muamelelere müteferri evraka metre sistemi ölçülerle beraber diğer ölçüler de işaret olunabilir.

E - Ecnebi memleket muvaredatından henüz gümrüklenmemiş ticaret eşyası;

F - Kıymeti eskiliğinden ibaret olup ölçü olarak kullanılmıyan antikalar.

BEŞİNCİ MADDE — 1889 tarihinde Pariste münakit beynelmilel konferansta kabul edilmiş olup Fransada Sevr kasabasında muhafaza edilmekte olan metre ve kilogram prototiplerinden alınacak ölçü örnekleri Türkiye için dahi uzunluk ve ağırlık esas ölçüleridir. Bu örnekler hususî bir mahalde ve diğer memleketlerdeki emsali gibi muhafaza olunur.

ALTINCI MADDE — Beynelmillel metre prototipinin, buzun eridiği sühnette, nihayet çizgileri arasındaki mesafe bir metredir. Uzunluk ölçüsü olan metreden satıl ölçüsü olarak metre murabbaî ve hacim ölçüsü olarak metre mikâbı alınır.

Uzunluk ölçüleri şunlardır:

Kilometre = bin metre
Hektometre = yüz metre

Dekametre	= on metre
Metre	= esas ölçü
Desimetre	= metrenin onda biri
Santimetre	= metrenin yüzde biri
Milimetre	= metrenin binde biri
Mikron	= metrenin milyonda biri

Satış ölçüleri şunlardır:

Kilometre murabbaı	= bir milyon metre murabbaı
Hektometre murabbaı - Hektar	= on bin metre murabbaı
Dekametre murabbaı - Ar	= yüz metre murabbaı
Metre murabbaı - Santiar	= esas ölçü
Desimetre murabbaı	= metre murabbainın yüzde biri
Santimetre murabbaı	= metre murabbainın on binde biri
Milimetre murabbaı	= metre murabbainın milyonda biri

Hacim ölçüleri şunlardır:

Kilometre mikâbı	= bir milyar metre mikâbı
Hektometre mikâbı	= bir milyon metre mikâbı
Dekametre mikâbı	= bin metre mikâbı
Metre mikâbı	= esas ölçü
Desimetre mikâbı	= metre mikâbının bin parçasından biri
Santimetre mikâbı	= metre mikâbının bir milyon parçasından biri
Milimetre mikâbı	= metre mikâbının bir milyar parçasından biri

YEDİNCİ MADDE — Akıcı maddelerin ölçülmesinde litre kullanılır. Litre, bir kilogram taktir edilmiş suyun azamî kesafetinde ve normal atmosfer tazyikı altındaki hacimdir.

Litre esasından alınan ölçüler şunlardır:

Kilolitre	= bin litre
Hektolitre	= yüz litre
Dekalitre	= on litre
Litre	= esas ölçü
Desilitre	= litrenin onda biri
Santilitre	= litrenin yüzde biri
Mililitre	= litrenin binde biri

Kilolitre metre mikâbına, litre desimetre mikâbına, mililitre santilitre mikâbına muadildir.

SEKİZİNCİ MADDE — Bir kilogram, beynelmilel kilogramın kütesidir.

Kütle ölçüleri şunlardır:

Ton	= bin kilogram
Kental	= yüz kilogram
Kilogram	= esas ölçü
Hektogram	= kilogramın onda biri
Dekagram	= kilogramın yüzde biri
Gram	= kilogramın binde biri
Desigram	= gramın onda biri
Santigram	= gramın yüzde biri
Miligram	= gramın binde biri

Kuyumculukta kıymetli taşlar ve emsalinin tartılmasında kullanılan iki desigram ağırlığa (kırat) denilir.

DOKUZUNCU MADDE — Zaviye vahidi, kaim zaviyedir.

Kaim zaviye, müsavi mücavir zaviyeler hasıl etmek üzere bir birini kateden iki müstakim arasındaki zaviyedir.

Kaim zaviyenin yüzde biri (Grad) namını alır. Grad'ın ezrası şunlardır:

Grad dakikası: grad'ın yüzde biri

Grad saniyesi : dakikanın yüzde biri

Kaim zaviyenin şu ezrası dahi kullanılabilir:

Derece : Kaim zaviyenin doksanda biri

Dakika: derecenin altmışta biri

Saniye : dakikanın altmışta biri

ONUNCU MADDE — Kesafet vahidi, bir metre mikâbının kütlesi bir ton olan cismin kesafetidir.

Ticarî muamelelerde alkol ile saf su mahlûtlarının alkometri derecesini ifade etmek üzere Gey - lüsak'ın santezimal alkoa metresinin + 15 derece suhunette gösterdiği dereceler kullanılabilir.

ON BİRİNCİ MADDE — Zaman vahidi, saniyedir.

Saniye vasatî yevmi şemsinin 86 400 de biridir.

Saniyenin ez'afı şunlardır:

Dakika: altmış saniye

Saat: altmış dakika

ON İKİNCİ MADDE — Mihanik vahitleri:

Kuvvet vahidi, stendir.

Sten, bir tonluk kütleye bir saniye zarfında bir metrelik sürat tehavvülü veren kuvvettir.

Muvakkaten kuvvet vahidi olarak (kilogram - vezin) kullanılabilir. Kilogram vezin, bir kilogram kütle üzerine tesir eden arz cazibesinden ibarettir ve tatbikatta 0,98 stene müsavi alınacaktır.

Kudret vahidi, kilojuldür.

Kilojul, tatbik noktasını, kendi istikametinde, bir metre kadar yürüten bir stenlik kuvvetin yaptığı iştir.

Kilojulün ezrası: Hektojul: 1/10 Kilojul

Jul: 1/1000 kilojul

Kudret vahidi olarak (kilowatt - saat) (Hektowatt - saat), (watt - saat) dahi kullanılabilir. Kilowatt - saat, bir kilowattlık takatın bir saat zarfında yapmış olduğu iştir ve 3 600 kilojule muadildir. Hektowatt - saat, 3 600 hektojul, watt - saat, 3 600 juldür.

Muvakkaten kuderet vahidi olarak (kilogram - metre) kullanılabilir. Kilogram-metre tatbik noktasını, kendi istikametinde, bir metre kadar yürüten bir kilogram-veznin yaptığı iştir. Tatbikatta kilogram - metre 0,0098 kilojule müsavi alınacaktır.

Takat vahidi, kilowattır.

Kilowatt, bir saniye zarfında bir kilojullük iş hasıl eden takattır.

Kilowattın ezrası şunlardır:

Hektowatt: 1/10 Kilowatt

Watt: 1/1000 kilowatt

Muvakkaten takat vahidi olarak buhar beygiri (beygir kuvveti) kullanılabilir.

Tatbikatta buhar beygiri, saniyede 75 kilogram - metreye ve 0,735 kilowatta müsavi alınacaktır.

Tazyik vahidi, piyezdır.

Piyez, bir metre murabbai satılı üzerinde muntazaman yayıldığı takdirde bu satılı üzerinde bir stenlik tesir hasıl eden tazyiktir. Piyezin eczası ve ezafı âşarî usul üzere teşkil olunur.

Muvakkaten tazyik vahidi olarak (kilogram santimetre murabbai) veya (sınaî atmosfer) kullanılabilir. Tatbikatta bu vahit 0,98 hektopiyeze müsavi alınacaktır.

ON ÜÇÜNCÜ MADDE — Elektrik vahitleri:

Mukavemet vahidi, beynelmilel ohmdur. Ohm kütleli 14,4521 gram, maktai sabit ve uzunluğu 106,300 santimetre olan bir civa sütununun saf buzun normal atmosfer tazyiki altındaki zeveban sühünetinde gayri mütehavvil bir elektrik cereyanına karşı arzylediği mukavemettir.

Cereyan vahidi, beynelmilel amperdir. Amper, gümüş nitratinın saf sudaki mahlûlünden geçtiği vakit saniyede 0,00111800 gram gümüş teressup ettiren gayri mütehavvil cereyandır.

Potansiyel farkı veya elektromotris kuvvet vahidi, voltur. Volt, mukavemeti bir ohm olan ve üzerinden bir amperlik gayri mütehavvil cereyan geçen nakilin uçları arasındaki potansiyel farkıdır.

Volt, Londra konferansında tarif edilen beynelmilel volt ile de temsil edilebilir. Beynelmilel volt, kadmiyom sülfatı ile yapılmış weston pilinin 20 derecelik sühünetteki elektromotris kuvvetinin 1/1,01830 kesridir.

Elektrik miktarı vahidi, kulondur. Kulon, gayri mütehavvil ve bir amperlik bir cereyanın bir saniye zarfında nakleylediği elektrik miktarıdır.

Kulon beynelmilel kulon ile de temsil edilebilir. Beynelmilel kulon, 0,00111800 gram gümüş teressup ettiren elektrik miktarıdır.

Elektrik miktarı vahidi olarak (amper - saat) dahi kullanılabilir. Amper - saat, bir amperlik gayri mütehavvil cereyanın bir saat zarfında nakleylediği elektrik miktarı yani 3600 kulondur.

ON DÖRDÜNCÜ MADDE — Hararet vahitleri:

Suhünet vahidi, santigrat derecesidir.

Santigrat derecesi, 240 dereceden yüksek olan sühünetler hakkında, sabit hacim altında bulunan bir hidrojen kütleli tazyikının - sühüneti erimekte bulunan buzun sühünetinden (0°) normal atmosfer tazyiki altında kaynamakta bulunan saf suyun sühünetine (100°) geçtiği zaman maruz kalacağı tazyik tezayüdünün yüzde birini hasıl edebilecek bir suhünet tahavvülü ile temsil ve ifade olunur.

Hararet miktarı vahidi, termidir.

Termi, harareti mahsusası, 15 santigrat derecesinde ve 1, 013 hektopiyeze müadil alınan normal atmosfer tazyiki altında bulunan suyun harareti mahsusasına müsavi olan bir cisimden bir ton miktarının suhünetini bir derece yükseltmek için icap eden hararet miktarıdır.

Terminin binde birine, (mili termiye) büyük kalori, ve milyonda birine, (mikro termiye) de küçük kalori namları verilebilir.

Frigorifik sanayiinde kaldırılan hararet (Frigori) ile ifade olunabilir. Frigori, kıymeti mutlakaca bir mili termiye müsavidir.

ON BEŞİNCİ MADDE — Ziya vahitleri:

Ziya şiddeti vahidi, âşarî mumdur.

Âşarî mum, viyolün yirmide biridir. Viyol ise tesallüp sühnetinde bulunan plâtin sathı üzerinde dılı bir santimetreye müsavi olarak alınan bir murabbam teşkil eylediği ziya menbaının nazım istikametindeki ziyaî şiddetidir.

Ziyaî seyelân vahidi, lümandır.

Lüman, şiddeti bir âşarî mum, ebadı namütenahi küçük ve muntazam olan bir ziya menbaından, merkezi menba ve nısıf kutru bir metre bulunan bir küre sathından bir metre murabbai kesen mücessem zaviye dahilinde ve bir saniye zarfında inşa eden seyelândır.

Tenevvür vahidi, lükstür.

Lüks, üzerine muntazaman dağılmak şartile bir lümanlık seyelân alan bir metre murabbai sathın tenevvürüdür.

ON ALTINCI MADDE — Optik sistemlerinin takatı, metre ile ifade olunan mihrak buutlarının makûsudur. Mihrak buudu bir metre olan sistemin takatine bir (diyoptri) denir.

ON YEDİNCİ MADDE — Ölçüler üç suretle muayene ve ayar olunur:

1 - İlk muayene

2 - Senelik muayene

3 - Ansızın yapılan muayene.

Ancak elektrik, su, gaz ve emsaline ait ölçülerin tetkik ve muayenesi zamanları nizamname ile ayrıca tayin olunur.

ON SEKİZİNCİ MADDE — İlk muayene, ölçülerin bu kanunun tatbikını müteakıp ithalinde veya imal veya tamiri halinde yapılır.

Senelik muayene, her iki sene başında bu kanunun ikinci maddesi mucibince ayarlanması lâzım gelen ölçüler için sıra ile ve umumî şekilde yapılan muayenedir.

Ansızın muayeneler, salâhiyettar memurların göreceği lüzum veya vuku bulan şikâyet üzerine ticaret muamelâtını sektedar ve alâkadarlarını ızzar etmiyecek şekilde yapılır.

İlk muayene İktisat vekâleti tarafından ve senelik ve ansızın muayeneler belediyeler tarafından yapılır. Ancak ölçünün cins veya muayenenin şekli itibarile belediyelerce tedarik olunamayacak fennî vasıtalara ihtiyaç gösteren muayeneler de İktisat vekillğine aittir. Muayenenin nasıl yapılacağı nizamnamede tayin olunur.

ON DOKUZUNCU MADDE — Muayene ve ayar edilecek ölçülerin umumî surette muayene yerine getirilmesi lâzımdır. Ancak bir yerden diğer yere götürülmesi güç ve masraflı olan ölçülerin buldukları yerlerde muayeneleri caizdir. Bu takdirde yapılacak muayene masrafı nizamnamede münderiç tarife dairesinde müessese sahibine ait olur.

YİRMİNCİ MADDE — Türkiye dahilinde bir yerde muayene ve ayar edilerek damgalanmış olan bir ölçü senelik muayeneler arasında geçecek müddet içinde diğer bir yere götürüldüğü takdirde tekrar muayenesine ve damgalanmasına lüzum yoktur.

YİRMİ BİRİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı olan ölçüler ancak nizamnamede zikrolunan gümrüklerden ithal olunabilirler.

Bu gibi ölçüler gümrükte iken sahibinin müracaatı tarihinden itibaren sekiz gün zarfında ilk muayeneleri yapılarak doğru oldukları takdirde damgalanır. Muayene neticesinde doğru çıkmadıkları anlaşılmanın geçirilmelerine müsaade olunmaz ve on beş gün içinde geldikleri yere iade edilmedikleri takdirde musadere olunur.

YIRMİ İKİNCİ MADDE — İlk ve senelik muayenelerde doğru oldukları anlaşılan ölçüler üzerine, damgalanmağa müsait oldukları takdirde, damga ve sene işaretleri konulur.

Doğru olmıyan ölçüler her nerede ve kimin elinde bulunursa bulunsun muayene memurları tarafından kullanılmaktan menedilir. Bu ölçüleri kullananlar hakkında 24 üncü madde hükmü tatbik olunur.

YIRMİ ÜÇÜNCÜ MADDE — Türkiye Hükûmeti beynelmilel ölçüler bürosuna iştirâk eder.

YIRMİ DÖRDÜNCÜ MADDE — Bu kanunda yazılı olan ölçülerden maadasını kullanan kimseler hakkında on liradan otuz liraya ve bu kanuna göre muayene edilmemiş veya damgalanmamış veyahut bu kanuna göre doğru olmıyan ölçüleri kullanan veya bu kanunda yazılı ölçüleri kanun ve nizamname ahkâmile tayin olunan şekil ve surette kullanmıyan kimseler hakkında on liradan yüz liraya kadar para cezası hükmolunur.

Bu maddede yazılı suçların tekerrürü takdirinde iki misli ceza alınır veya üç aya kadar hafif hapis cezası hükmolunur.

YIRMİ BEŞİNCİ MADDE — Bu kanunun 24 üncü maddesinde yazılı suçların vukuunda filin mahiyetini açıkca ihtiva etmek üzere bir mazbata yapılarak mazbatayı yazan memur, suçu işliyen kimse ve bir şahit tarafından imza ve müddei umumiliğe tevdi edilir. Bu mazbatalar aksi isbat edilmedikçe muteberdir.

YIRMİ ALTINCI MADDE — Bu kanunun ahkâmının tatbiki için bir nizamname yapılır.

YIRMİ YEDİNCİ MADDE — Mesahat, evzan ve ekyali cedideye dair 1285 tarihli kanunla bu kanunun ahkâmına mugayir olan diğer hükümler mülğadır.

YIRMİ SEKİZİNCİ MADDE — Bu kanunun ahkâmı 1933 senesi kânunusaisinin 1 inci gününden itibaren tatbik olunur.

YIRMİ DOKUZUNCU MADDE — Bu kanunun tatbikına Adliye, Dahiliye, Maliye ve İktisat vekilleri memurdur.

1 nisan 1931

<i>Cumhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	1 - IV - 1931 ve 1/324
<i>Bu kanunun neşir ve ilânının Başvekilliğe bildirildiğine dair Cumhuriyet Reisliğinden gelen tezkerenin tarih ve numarası</i>	:	1 - IV - 1931 ve 4/211
<i>Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların cilt ve sayfa numaraları</i>	:	Cilt Sayfa
		7 2
		24 46
		25 11:14
		26 58:60,106:111
<i>Bu kanunla ilişiği olan kanunların numaraları</i>	:	